

Straža v viharju

Izhaja vsak četrtek • Posamezna številka stane Din 1.50
Celoletna naročnina Din 35.— • Čekovni račun: „Straža v viharju“, Ljubljana, št. 16.790

Izdaja: Konzorcij „Straže v viharju“ (A. Tepež) • Urejuje: L. Klauž
Uredništvo in uprava: Ljubljana, Miklošičeva 5 • Tisk Jugoslov. tiskarne (J. Kramarič)

Ljubljana, 11. maja 1939

Leto V — Številka 28

Litvinov - Molotov

Kljub poskušani ohranitvi ravnodušja v evropskih diplomatskih središčih in njih tisku se vendar ne enim ne drugim ni posrečilo prikriti presenečenja, ki ga je povzročil odhod Litvinova iz vodstva sovjetske diplomacije. Nekateri naivni ljudje so celo poskušali prepričati javno mnenje, kakor da je v ozadju te spremembe neko »mistično« zblizanje med URSS in Nemčijo, ki seveda prav zato »ni razložljivo«. Površno poznanje vsebine »Mein Kampf« (ki po dosedanjih znakih izgleda, da je ostal vodilo Hitlerjeve politike) — in dialektike marksizma bi, ne glede na vsem vidno stvarnost, lahko zadostovalo, da bi tudi najbolj lahkoverni človek zavrgel tako tolmačenje.

Kaj bi torej mogla pomeniti ta sprememba?

Na kongresu Kominterne leta 1938 je Stalin dobesedno takole izrazil delegatom svetovnega komunizma njihov mednarodno-politični ABC:

»Obnovitev revolucionarne dejavnosti v dovolj širokem obsegu ne bo mogoča, ako ne bomo znali izkoristiti obstoječih nasprotij med kapitalističnimi državami v svrhu, da jih porinemo v medsebojni oboroženi spor. — Marks - Engels - Leninov nauk nas uči, da mora vsaka, resnično splošna vojska sama po sebi (avtomatično) končati v revoluciji. Bistveno delo naših strank — sester v inozemstvu je torej v tem, da olajšajo izzvanje (provokacijo) takega konflikta. Oni, ki tega ne razumejo, ne razumejo ničesar o revolucionarnem marksizmu. (!) Upam, da boste spomnili na to tovariše, katerih delo vodite. Odločilna ura bo bila.«

Lahko, da Stalin sam ne verjame v tako izpolnitev te svoje prorokbe. Toda, nobenega razloga nimamo, da bi bolj verjeli zmedenim, drugo drugemu nasprotujočim si ugibanjem poloficielnih diplomatskih komentarjev, kot pa priprostim razlagam komunističnega šefa — Stalina.

*

Pa še eno posredno pojasnilo.

Po čudnem naključju je neki Lucien Lorain vrgel te dni na pariški književni trg precej duhovito pisano razpravo z vprašalnim naslovom: Polom marksizma? Lorain loči. Da, polom politično organiziranega marksizma izven URSS, toda izpolnitev Marxove dialektične prorokbe o razvoju svetovno-gospodarske strukture v komunizem. Ako se ozremo po sodobnem svetovno-gospodarskem prostoru, — kaj vidimo po mnenju Loraina: tehnično in finančno koncentracijo gospodarskega procesa, na tem koncentriranem odseku skoraj do kraja izvedeno ločitev lastnine in njene eksploatacije, brezpomembno razdedinjeno maso delničarjev, osredotočenje

gospodarskega vodstva pa baje v rokah zredčene kaste upravnikov velikih družb za financiranje koncentrirane proizvodnje. Na drugi strani pa progresivno napredovanje gospodarske etatizacije, ki da ni nič drugega kot politična koncentracija gospodarskega vodstva in procesa samega. Razlika med »demokracijami« in »fašističnimi« državami v pogledu na doseženo stopnjo od Marxa predvidene gospodarske evolucije je baje samo v tem, da je politični značaj splošnega pojava gospodarske koncentracije v slednjih izrazi-tejši.

Po mnenju Loraina je na splošno gospodarska evolucija torej »že« dosegla stopnjo, ki jo je Marx označil kot gospodarsko zrelo za odločilni svetovni revolucionarni sunek.

Toda za ta sunek ni političnih pogojev: organizirani komunizem je tako v »demokracijah« kot v »fašističnih« državah daleč preslab, da bi v normalnih razmerah mogel sploh misliti na podoben »sunek«.

Tu ni treba drugega, kot navezati gornjo Stalinovo izjavo, da spoznamo ta »mistični« račun: Politični okopi, ki zapirajo pot revolucionarnemu sunku, se morajo zrušiti po lastni »dinamiki« — v medsebojnem imperialističnem klanju »demokracij« in »fašističnih« držav.

*

Toda, kaj ima vse to ugibanje opraviti z zamenjavo Litvinova po Molotovu?

Litvinov je simbol in posebljena taktika »ljudske fronte«, »antifašizma« itd. V ta namen je spravljal Sovjete v Ženevo, kjer je dobro vršil in dovršil svojo nalogo. Toda, v kapitalističnem svetu velja načelo »daj — dam«: in Litvinov se je vpletel v diplomatske mreže, kjer se vsaj na papirju sprejemajo tudi obveznosti. Dokler te obveznosti niso presegle diplomatskega okvira, je prisotnost in »sodelovanje« cilju sovjetske zunanje politike, kot ga je jasno opredelil Stalin, samo koristilo. Stvar pa se je spremenila lanske jeseni in se zaostрила letošnjo spomlad: Sovjeti so prejeli vabilo za sprejem vojaških obvez. No, in oni sovjeti, na katere je Hitler nešteto krat zmetal ogenj in žveplo, se tokrat ne vedo odločiti. Kako to? Ali ne morda zaradi tega, ker:

1. bi neposredno popolno vojaško sodelovanje URSS brez pridržkov na strani enega izmed »kapitalističnih« blokov nasprotovalo Marxovemu obrazcu razvoja in tehnike svetovne revolucije in bi poleg tega utegnili zaradi ravnotežja sil odločilno klanje celo preventivno preprečiti;

2. bi v tem primeru URSS oz. njen režim utegnil sam biti kot prvi deležen prokletstva, ki ga Marxova dialektika prorokuje kapitalističnemu svetu v primeru splošne vojne. In

kdo naj potem v jutru po dovršenem klanju sproži, organizira in vodi revolucionarni »sunek« na svetovnih ruševinah... Bolj kaže torej čakati in se pridružiti klanju le indirektno »od zunaj«.

Ali ni zato kazalo v Evropi že preveč družabno udomačenega in politično vezanega Litvinova v teh morda odločilnih trenutkih potegniti iz evropskega parketa domov?

In Molotov? Predsednik ljudskih komisarijev, diplomatski analfabet, marksistični naučnjak, krotitelj v domačem zverinjaku — ta se bržkone ne bo mnogo sprehajal po Evropi.

*

Ali lahko še računamo na osnovni zdravi čut razklane Evrope? Ali bodo odgovorni voditelji narodov še pravočasno spoznali, kdo je vtihotapil fatalno ideološko formulo fašizem: antifašizem tudi na zunanje-politično področje, za katero je na-

Univerza in totalitarizem

Težko se da v zadostni meri oceniti važnost akademskega študija za bodočnost naroda in sveta sploh.

Akademsko izobraženi ljudje so tisti, ki nosijo kot uradniki usodo države v svojih rokah, ki kot šolniki vzgajajo mladi inteligentni naraščaj, ki so kot državniki in diplomati odgovorni za mednarodni položaj, ki kot znanstveniki kažejo pot k resnici ali zmoti, ki kot zdravniki skrbijo za ljudsko zdravje, pa tudi za moralo itd.

Visoka šola za te življenjske naloge so univerze. Ali univerze to svojo nalogo, danes dobro izpolnjujejo? Iz vseh delov sveta nam zveni »Mene, Tekel« za naše univerze! Položaj v svetu je tak, kakor v smodnišnici, kateri se pravkar bliža zlobna roka z vžigalno vrstico.

Militarizem

Anglija je prvič v zgodovini uvedla splošno vojaško dolžnost; miroljubna Holandija se oborožuje; Poljska je mobilizirala več letnikov, češ zdaj ni več čas govorjenja, ampak molčanja in nasajanja bajonetov. Mrzlično se pogovarjajo med seboj vojaški izvedenci, zastopniki držav tega in onega bloka! Ze beseda »blok« je gorostasna! Veliko stvari se pripravlja, vse je v silni napetosti.

Vsi državniki tu in tam zagotavljajo: hočemo mir, vojna bi pokopala pod seboj evropsko kulturo. A kljub temu vse države divje tekmujejo v oboroževanju. Je prava vojaška psihoza v svetu, blaznost militarizma obseda narode. Ta militarizem je splošen in se razteguje na vse sloje in na vse panoge gospodarstva. Najnovejša modrost Evrope je: brezposelnost se odpravi s tem, da ljudstvo zaposli v vojni industriji. Pravo prokletstvo leži nad Evropo, nov malik je postavljen na evropske oltarje: malik tankov, letal, to-

Današnja številka vsebuje:

Akademski narodni blok je postal strankarsko-politično orodje

Madžarski katoličani in rasizem

Naš zrelostni izpit

vadno geografija bila odločilna? In kdo ima poleg glavnega krivca še interes na medsebojnem spopadu narodov v območju zapadno-evropske kulture?

Evropa pobotaj se in odloži orožje, sicer bo na tvojih ruševinah zavlada moloh komunizma in revolucije, ki preži pred tvojimi vrati.

pov, malik militarizma. Ta militarizem je totalitar, vse mu mora služiti. Je to pravi moloh, ki požira premoženje narodov, ki morajo brezpogojno obubožati ob takih izdatkih.

Krivci

Neposredni krivci tega stanja so ti in oni državniki; toda glavno krivdo nosi ozračje sovraštva, ki je nastalo iz malikov, kapitalizma, nacionalizma, imperializma! Ljubezni in medsebojnega spoštovanja med narodi ni, ker so postavili narodi človeka, raso, narod, domovino ali uživanje, pohlep namesto Boga in krščanske morale. Sedaj jemo od sadov naukov francoske revolucije in Rousseaua o suvereniteti ljudstva, naukov Kanta o avtonomni morali, Hegela o absolutni božanstveni naravi države, naukov pozitivnega prava, naukov materializma, ki zanika človeško dušo in jo izvaja iz živalstva, materializma, ki uči nebrzdanost spolnega uživanja, dovoljenost splava in razporeke itd.

Iz idej in načel izvirajo posledice v sedanjem položaju sveta: in za napačne, krive ideje so odgovorne univerze. Polni, zvrhani del krivde nosijo na tem stanju v svetu univerze in predvsem njihov framsonski idol: polna svoboda znanosti in vesti itd., ki noče nikjer, ne v božji ne v človeški postavi priznati moralne omejitve.

Totalitarna vzgoja

Mladina na univerzah ne dobi idej in smeri za svoje moralno in duhovno življenje, univerze niso zadostne šole za življenje, ampak zgolj strokovno-tehnične učilnice, v katerih akademiki nikdar ne dobijo enotnega zaokroženega življenjskega nazora.

Toda vzgoja šole mora biti »totalitarna« v tem smislu, da zagrabí dušo in telo, (Dalje na 2. strani.)

intelektualno in etično stran človeka. Mi katoliki se »Kristusovega totalitarizma« (»vse obnoviti v Kristusu«) nismo upali uvesti, in Evropa je postala polovičarska. Uvedli so pa drugi totalitarizem komunisti in nacionalni socialisti. Razumeli so, da je to, kar človek zna in ve, manj važno kot to, kar človek je in hoče biti! Razumeli so, da je treba vzgojiti »raso«, totalitarno osebnost človeka, ki naj motri iz enotnega vidika vse probleme! Njihovo zrelščje je sicer zmotno, a učili so nas to, da mora biti vzgoja enotna in celotna.

Za katoliškega akademika je gotovo zelo važno, da dela pravočasno izpite, a prav tako važno je, da se izklesje v radikalno nadnaravno usmerjeno osebnost! Univerza mu žal

tega še ne daje; zato morajo to nadomestiti katoliška društva, a to bo ostal vedno le surogat, ker univerza s svojim velikim aparatom in s svojimi sredstvi tako zaposli akademika, da stopi vse drugo v ozadje.

Nekateri se zgražajo nad našo ideologijo, prav tako pa je jasno, da bo totalitarizem zajel vse univerze Evrope; države so se začele zavedati, da je šolstvo itd. le preveč pripraven aparat za izoblikovanje mlade generacije.

Blagor Evropi, če bo to krščanski totalitarizem, ki bi popolnoma odgovarjal zgodovinski psihi Evrope! Gorje pa nam, če bo to kateri koli drugi totalitarizem!

Nedeljske misli

PETA POVELIKONOČNA NEDELJA.

Ko se je Kristus poslavljaj od svojih učencev in ko jih je po vnebohodu nameraval pustiti same, jim je poleg velikih izročil, ki so se tikala njegovega odrešitvenega dela na zemlji, dal tudi nekatere napovedi in naročila, ki so kljub veliki pomembnosti vendarle bolj osebnega in pristranskega značaja.

V nedeljskem evangeliju se čita odstavek, ki že spada v to vrsto. Ob slovesu Jezusovem so bili apostoli nekoliko potrtni in zbegani. Nič prav si sami brez Kristusa niso upali stopiti v življenje. Kristus pa jim v to njihovo malodušnost lepo odgovori: »Vezi med vami in menoj ne bodo potrgane. V mojem imenu se obračajte na Očeta. Prosite in boste prejeli.« Torej molite! Molite resni edina, a je nad vse važna vez z Bogom. Tudi druge vezi morajo biti na vse zadnje z molitvijo povezane.

V življenju poprečnega meščana, ki mu ure tečejo natančno in naprej določeno, so molitve na splošno precej plitve in vsakdanje, recimo naučene in tako nič doživete. Vedno me boli, kadar gledam mlade ljudi v cerkvi. Obnašajo se tako, kakor da bi z molitvijo res ne vedeli kaj početi. Zakaj tako? Tem ljudem je pojem božje vsemogočnosti še tako malo zgovoren, da se okrog njega počutijo, kakor da bi ga ne bilo. Ali pojem vpečnosti! Kaj je to človeku na sredi življenja

nja drugega kakor lep zvok? Pa naj še tako globoko umsko o njem razpravlja, vendar se v sredo njegovega življenja in bitja ne da vsaditi. Vse tako dolgo pa bo manjkalo pretresljivega doživljanja, ki dušo zdravi in jo napoti k Bogu v molitvi. Nekaterim ljudem je tudi pojem človeške slabosti in odvisnosti od Boga silno malo zgovoren. Morda ga res na sebi ali najbližji okolici še niso doživeli, ali pa so tako topi, da ga doživeti niso zmožni.

Kako velika modrost je v pregovoru: Kdor moliti prav ne zna, ta naj na morje se poda! To se pravi z drugo besedo: Kdor še ni doživel pojma božje vsemogočnosti in človeške slabosti, res ne zna še prav moliti. Zato naj gre tja, kjer bo občutil z vso pretresljivo resnostjo: V tem trenutku mi samo vsemogočni Bog lahko pomaga; sam sem popolnoma brez moči. In tak potem vse drugače poslušaj Kristusovo besedo: »Ako boste Očeta kaj prosili v mojem imenu, vam bo dal.«

Seveda se pravi v Jezusovem imenu moliti, tako kot je Jezus molil: »Oče ako ti je mogoče... Vendar ne moja, ampak tvoja volja naj se zgodi!«

Prihodnji teden so prošnji dnevi. Cerkev želi, da bi vezi z Bogom po molitvi še ojačili. Ali ne bi bilo prav, ko bi, če že k procesiji ne moreš, šel k speti maši in molil tako res od srca za dušne in telesne potrebe sebe in vsega krščanskega sveta.

Madžarski katoličani in rasizem

Rasistična ideologija, katero je Cerkev že večkrat obsodila, sili preko meja Nemčije zlasti na Madžarsko, kjer se je v zadnjem času razvilo močno rasistično gibanje. Zaradi tega je nastopil proti temu gibanju madžarski episkopat in madžarske katoliške organizacije.

V škofiji Vacz je škof Hanauer izdal pastirsko pismo, iz katerega posnemamo naslednji odstavek: »Pri nas država ni sovražna Cerkvi kot je to v novih diktatorskih državah, kar je zvezano z vedno večjim odpadom od katoliške Cerkve. Toda mi že slutimo nasprotja, ki se tudi pri nas porajajo proti Cerkvi. Treba bo, da temu posvetimo vso pažnjo. Ne vemo, kaj nam bo prinesla bodočnost.«

Prav tako je nastopil proti rasizmu škof Shvoy: »Lani se je poostiril boj med krščanstvom in novim poganstvom. Jasno je, da to ni boj na življenje in smrt kot je divjal v Španiji. Novo poganstvo pa na drug način zadržuje duše mladine. Tej predstavlja Cerkev kot zločinko in katoliški nauk kot največjo absurdnost, kar jih zgodovina pojmi.« Ko nato govori Shvoy o položaju Cerkve v Nemčiji, nadaljuje: »Pri naših bližnjih sosedih je zavzel ta boj nevarno širino. Oni tam mislijo, da je življenje brez Boga edina pot, ki vodi k socialnemu in nacionalnemu prerobenju.« Svojo poslanico je zaključil z naslednjimi besedami: »Proti tej nevarnosti moramo katoličani po-

staviti svojo fronto. Pri tem pa ne smemo pozabiti, da je mogoče kak svetovni nazor premagati le z drugim in da je v tem boju orožje duh. Da bomo mogli premagati fanatizem na njih strani, nam je potrebna močna in goreča vera.

V istem času, ko so bila izdana pastirska pisma madžarskih škofov, je začela boj proti rasističnemu novemu poganstvu tudi Zveza katoliških društev. Priredila je v ta namen 2300 zborovanj po vsej Madžarski. To množico zborovanj je pričel nekdanji predsednik parlamenta Karel Hussar v mestu Baja, kjer je med drugim dejal: »Če ti krivi preroki skušajo Kristusov nauk zapostavljati mitu rase in krvi, če skušajo ustvariti nov red brez Kristusa, jim kličemo vedno: Nikoli. Mi hočemo ustvariti skupnost, v kateri bodo Kristusovi zakoni veljali za vse. Ne verujemo, da bi moderne zablode mogle preobraziti svet. Opozarjamo vas na nevihto, ki se bliža. Cerkev se od preganjanj po rimskih cesarjih ni nahajala pred tako težavnim bojem.«

Temu so se pridružili tudi zdravniki, organizirani v »Družbi sv. Luke«. Dr. Zoltar Rethy je v svojem govoru, v katerem je zavračal Rosenbergov nauk, dejal med drugim, da je edini pogoj za ohranitev čistosti rase in krvi spoštovanje krščanskih zakonov o poroki.

Naš zrelostni izpit

V ljubljanskem »Slovincu« smo v torek na uvodnem mestu brali, da »slovanski narodi uprav danes polagajo svoj zrelostni izpit pred strogim učiteljem, ki se imenuje zgodovina.

Če to velja za kakšen narod, velja prav gotovo za slovenskega. Davno umrli rodovi, ki so slovensko zemljo ljubili, jo branili in za njo trpeli, gledajo na sedaj živeči rod Slovencev. Poznejši rodovi bodo sedanjega klicali na odgovor za usodo našega naroda v bodočnosti.

Kakšna vprašanja nam postavijo pri našem zrelostnem izpitu?

Prvo vprašanje: Ali veste koliko je Slovencev in kje prebivajo?

Sramota nas bo oblila, ker na takšno priprosto vprašanje v veliki večini ne znamo odgovoriti. Ne znajo odgovoriti naši izobraženci, ki jim je poverjeno vodstvo naroda. Ne znajo odgovoriti naši šolniki, ki jim je poverjena vzgoja naše mladine. Ne znajo odgovoriti starši, ki naj predajo slovensko izročilo svojim otrokom. Ne znajo odgovoriti mali in veliki šolarji, po ljudskih šolah prav tako malo, kakor po naših vseučiliščih, ker jih nikdo tega ni naučil in nikdo v njih ni budil želje po tem znanju. Ne znajo odgovoriti po naših stoterih in stoterih društvih, prosvetnih, kulturnih in gospodarskih, ker jim nikdo o tem ni predaval, ker noben »organizator« takega pouka ni smatral za izobrazbo.

In vendar bi moral v časih, kot je današen, kakor iz enih samih ust planiti odgovor iz vsega našega naroda, odgovor, ki bi nam povedal, da drug drugega poznamo, da smo se prešteli in da nam niti eden ni nepoznan v tej naši družini, ki jo hočemo ohraniti vso.

Drugo vprašanje: Kako se godi Slovincem, kjerkoli prebivajo?

Ponekod bo sramežljiv molk odgovoril na to vprašanje, ker se niti kot posamezniki niti kot narodna družina do sedaj nismo brigali, da bi se o tem poučili, še manj, da bi drug drugega potrebe spoznavali in drug drugemu pomagali. Vse mogoče smo se učili. Vse mogoče skrbi so nas preganjale in nam spanje jemale, le to nas je premalo brigalo, kako žive raztreseni bratje naše družine, ali prosperajo, ali umirajo, ali napredujejo, ali propadajo.

In vendar bi morali v časih, kot so sedanj, vsi kot en mož dati odgovor, da se poznamo, da vemo za svoje tegobe, za svoje rane, za svoje bolezni, a tudi za svoje neusahljive sile, da poznamo predvsem žrtve, ki smo jih pripravljali dati, da ohranimo narodno zdravje vsem delom našega narodnega telesa.

Tretje vprašanje: Ali poznate nasprotnike, ki vam strežejo po življenju?

Spet bomo morali skloniti glave v priznanju, da o njih premalo vemo, da so nam o njih malo pripovedovali, nas malo na nje opozarjali, in da tudi sami nikdar nismo občutili želje, da bi jih spoznali, kaj šele, da bi se jim postavili v bran, in kako. Kdo so ti, naši nasprotniki, s kakšnimi sredstvi se zoper nas bore, kako zmagujejo? Kdo so njihovi pomočniki na naši slovenski zemlji? Kje so? Koliko jih je? Koliko slovenske zemlje je v njihovih rokah, koliko slovenske industrije, trgovine in obrti?

In vendar bi moral v časih, kot so tile, ki jih preživljamo, sleherni izmed nas biti v stanju, da s prstom pokaže na vsakega narodnega nasprotnika in njegovega slovenskega pomočnika, da sleherni Slovenec, bodisi izobraženec ali ne, na pamet pozna vsa bojna sredstva, ki

se jih poslužujejo v tiskani in govorni besedi, v političnem in gospodarskem pritisku. Ker samo tako je mogoče, da imamo vse bojne črte zasedene in da vsak udarec sproti ulovimo in odbijemo.

Četrto vprašanje: Kaj ste storili v obrambo svojega narodnega obstoja in v obrambo svoje narodne zemlje?

Ponižno bo marsikdo moral povesti oči in priznati, da tega ne ve. Da ne ve, kaj so storili nekateri tihi delavci, o svojem lastnem delu pa je najboljšje da sploh molčimo. Letali smo za drugimi, postranskimi skrbmi, masili smo si ušesa, kadar je kakšen posameznik ali kakšna narodnoobrambna organizacija klicala na pomoč, zapirali žepe, ako se je pripetilo, da je kdo nesebično prosil vbogajme za obstoj slovenskega naroda in slovenske zemlje.

In vendar bi morali v časih, kot jih imamo okrog sebe, vsi do zadnjega slovenskega človeka poznati žrtve, ki so jih naši predniki do prinesli za narodni obstoj. In niti enega bi ne smelo biti med nami, ki ne bi s ponosom zavpil, da je bil vsikdar prisoten, kadar je slovenski narod klical na pomoč in da je vsikdar pripravljen dati vse, premoženje in življenje, da ostane neokrnjen in zdrav.

Peto vprašanje: Kaj boste storili v bodočnosti za obstoj slovenskega naroda in za obrambo njegove zemlje?

Marsikdo bo moral priznati, da je na to vprašanje premalo pripravljen. Da o njem ni premišljal, ker v trumi problemov za to priprosto vprašanje ni časa imel.

In vendar bi človek pričakoval, da bomo v neurjih, ki drve nad našimi glavami, vsi kot ena sama strnjena vojska z jasnimi ciljem pred seboj, pripravljeni, da udarimo vsak trenutek po dobro premišljenih navodilih.

Šesto in zadnje vprašanje: Kaj je treba vsakemu narodu, ako se hoče ohraniti?

Na to zadnje vprašanje se zdi, da bomo zadeli pravi odgovor. Komaj preživeti meseci so naš narod pretresli. Predramil se je. Zaslišal je glasove iz davnih dni, ki mu govorijo o slavni prednikih. Zaslutil je očitke iz bodočnosti, ki jih bo enkrat pisala zgodovina. Po slovenski zemlji je šel val spoznanja. Prišel je iz globin preprostega ljudstva, ki je v slovensko zemljo vraščen in zakoreninjen in se ne da iz nje izrjavati. Zajel je tudi našo raztrešeno, pol izrjavano izobraženstvo in prikladal opomine vesti, da mora biti tam, kjer stoji narod. Imamo vtis, da bi danes slovensko ljudstvo na to zadnje zrelostno vprašanje že znalo odgovoriti, da je za narod, ki se hoče sam ohraniti potrebno troje: prvič volja, da ostane živ, drugič delo, da si življenje zasluži in tretjič žrtve, da si svoje trajanje z njimi blagoslavi in zjamči.

Toda poleg volje, poleg dela, poleg žrtev, je treba imeti še vero v državo, ki nam je materina hiša in obrambni zid, in zaupanje v Boga, ki v vsej dolgi zgodovini Slovencev ni zapustil.

Naša mladina si je te besede zapisala na svojo zastavo: volja, delo, žrtve za slovenski narod, Bog in Jugoslavija! S to zastavo nas bo rešila pri zrelostnem izpitu, da nad nami v usodnem trenutku zgodovine ne bo izrečena strašna beseda, da izpita nismo prestali, da smo padli, da smo poslani nazaj v šolo, da se s ponavljanjem stare usode naučimo zrelosti za samostojno življenje v božji svobodi.

Dijaki!

Mislite na tabor SDZ

Slovenske Konjice - julij!

Akademski narodni blok

je postal izrazito strankarsko-politično orodje
združenih levičarjev in liberalnih skupin

Ze tretjič pišemo na tem mestu o Narodnem akademskem bloku.

Prvič smo pisali, ko smo prinesli izjavo vseh akademskih društev, da se odpovedo medsebojnemu trenjem.

Drugič smo pisali, ko smo na podlagi postopanja g. Iskre Vekoslava, dalje na podlagi nekaterih drugih indicij spoznali, da hoče ozka skupina izrabi skupni nastop vseh akademikov za svoje politične cilje.

Tretjič pišemo danes, ko se narodni akademski blok zlorablja v politične namene. Danes se je izkazalo, da so si združeni levičarji in liberalci, ki jih že izza volitev sem vežejo tesni odnosi, stavili za svojo nalogo, da s pomočjo narodnega akademskega bloka izigrajo katoliške akademike. Zdi se, da je bil načrt dobro premišljen: če katoliški akademiki v narodnem bloku sodelujejo, bo to odskočna deska za marsikatero politično zmago. Če ne sodelujejo, potem bomo poskrbeli, da bo javnost obsodila te, ki se odtegujejo javnemu delu.

Preidimo torej k dejstvu. Iz vsem znanih razlogov so podpisana društva dne 3. maja podala naslednjo izjavo:

Slovenski javnosti

Podpisana akademska kulturna društva slovenske univerze: Danica, Kladivo, Savica in Straža so, kakor je vsej javnosti dobro znano, z iskrenim veseljem pristala v težkem svetovno-političnem položaju na opustitev medsebojnih trenj ter so z ostalimi kulturnimi društvi naše univerze: Edinstvom, Jugoslavijo, Slovenskim klubom in Zarjo izdala 16. marca tega leta skupen proglas in ustanovila tako imenovani Akademski narodni blok.

Toda z žalostjo ugotavljamo, da so nekatera društva oziroma njihovi predstavniki in glasila s kršitvijo sporazuma (omenimo le: izdajanje letakov, deputacije in zastopstva ter pošiljanje raznih brzojav, vse v imenu narodnega bloka, a brez naše vednosti in odobrenja) in z zlorabljanjem v strankarsko politične namene razbili enotni akademski narodni blok kljub našim ponovnim pozivom, naj blok ostane pri svojih prvotnih namenih in načrtih.

S tem obveščamo javnost, da je vsaka nadaljnjia akcija v imenu akademskega narodnega bloka zloraba tega imena.

Ljubljana, dne 3. maja 1939.

SKAD Danica DSKA Savica
KD Kladivo AK Straža

Na to izjavo štirih katoliških akademskih društev so odgovorila štiri akademska društva: Jugoslavija, Edinstvo, Slovenski klub in Zarja z naslednjo izjavo:

Poštena beseda slovenski javnosti!

Sredi marca smo osnovali »Narodni akademski blok«, ki je bil zamišljen kot strogo nepolitična skupnost vseh akademikov ljubljanske univerze, ki so se prostovoljno odrekli vsem nazorskim trenjem, ker se zavedajo, da je v nevarnosti to, kar vsi iskreno in enako ljubimo — naša domovina. Edino to nas je združilo in nas še druži. Z vsemi močmi se trudimo, da bi ohranili nepolitični značaj bloka. Z obžalovanjem pa ugotavljamo, da se je del katoliških akademikov delu, ki smo ga široko zasnovali, ki je že steklo in rodi že prve uspehe, že od začetka iz nerazumljivih razlogov odtegujeval, čeprav so njihovi delegati na seji plenuma sodelovali, sprejeli program, določali deputacije in soglašali z brzojavkami. Vse, kar je bilo v naših močeh, smo poskusili, da bi jih pridržali v bloku, točko za točko smo popuščali, delu pa se nismo mogli odreči, ker se bojimo sodb naroda in zgodovine. Štiri

društva, ki predstavljajo polovico katoliških akademikov, so z deklaracijo v »Slovincu« 5. V. 1939. izjavila, da zanje Narodni akademski blok več ne obstoja. Žal nam je, da je do tega prišlo, ker se nam zdi, da se društva sama ne zavedajo odgovornosti, ki so jo prevzela s tem korakom na svoja ramena, bodri nas pa to, da je članstvo teh društev še vedno vpisano v blok in se udeležuje dela. Narodni akademski blok bo deloval dalje, še z večjo verno se bo vrgel v boj za srečo in svobodo našega naroda in države. Vse one, ki nas bodo pri delu ovirali, bo zgodovina obsodila kot izdajalce. Vsakomur, ki mu je pri srcu delo, pa so vrata v blok vedno na stežaj odprta. Naše delo je častno in zakonito odgovornost zanj bo mogel nositi vsakdo.

V Ljubljani, dne 5. maja 1939.

Za katoliške akademike: Jeza Maks, l. r.
Za demokratsko levico: Vodopivec Vlado, l. r.
Za nacionalno fronto: Iskra Vekoslav, l. r.

Gornjo izjavo je prineslo vse liberalno časopisje. Nato je nastopilo za nekaj dni popolno zatišje.

K ugotovitvi, da je bil narodni akademski blok zamišljen kot strogo nepolitična skupnost vseh akademikov, moramo dodati ugotovitev, da smo si skupni nastop res tako predstavljali, da pa je večina katoliških akademikov morala kmalu ugotoviti, da so nade, ki smo jih gojili, bile preoptimistične, da so si našo »strogo nepolitično skupnost« nekateri strogo politični gospodje izbrali za svoje politične namene. Dokončno je bila misel na skupno nepolitično delo pokopana, ko si je na dobro pripravljenem sestanku prisvojil vodstvo narodnega akademskega bloka g. Iskra Vekoslav, ki je po sličnih akcijah že dobro znan akademikom iz prejšnjega desetletja, si imenoval za pomočnika člana levičarskega slovenskega kluba V. Vodopivca, za svojega pobočnika pa je imenoval M. Jezo, zastopnika »Zarje«, ki ga je določil za zastopnika vseh katol. akademikov.

Pod tem samozvanim vodstvom je narodni akademski blok ubral pot, ki se je od prvotne smeri vedno bolj oddaljevala. Pod silo dokazov je končno unitaristična »Naša misel« sama priznala, da so krogi, ki so njej blizu, gledali na narodni akademski blok kot na vzgled, ki naj bi mu sledila tudi naša notranja politika.

Tako so liberalni krogi pojmovali nalogo akademskega bloka. Sicer ni nikogar ta izjava presenetila, saj se je dalo kmalu po ustanovitvi sklepati, kdo bi rad na akademskih hrbtih zlezal iz globokih prepadov. Dovolj jasna je bila med drugim tudi izjava enega znanih gospodov senatorjev, ki je na političnem sestanku ostankov svoje stranke hvalil svoje pristaše na univerzi in jih stavil svojim zaupnikom za zgled, kako naj delajo, da bo mogoče priti v vlado.

Ta usodna dejstva so privedla Narodni akademski blok v polom. Od osemih društev, ki so sestavljala blok, so štiri katoliška društva izstopila. Kljub temu se g. Jeza Maks ni branil podpisati zgornji letak, ki med drugimi cvetkami poudarja še to, da ta 4 društva predstavljajo polovico katoliških akademikov. Kdo pa predstavlja drugo polovico katoliških akademikov? Menda pa ja ne Jeza Maks?

Nov letak

Kljub temu, da se ni položaj v teh dneh prav v ničemer spremenil, je bil v torek izdan nov letak. Borba, ki so jo do sedaj vodili levičarji in liberalnimi akademiki skupno s starešinami, se je prenesla na tisto polje, ki mu je bilo od vsega početka namenjeno: začela se je gonja proti katoliškim akademikom. Letake

so delili na univerzi, po uradih, po srednjih šolah pa smo opazili na delu Mladinski odsek strelske družine.

Ta letak (z naslovom: Akademiki! Javnost!) bo morda odprl oči tudi tistim, ki so še vedno upali v dobro voljo liberalnih in levičarskih krogov. Ker skuša letak z znano demagoško spretnostjo — saj sodeluje pri teh akcijah strokovnjaki z leve in desne — obrniti puščico in jo zasadi v napačno smer, se moramo nekoliko ustaviti ob tem najnovejšem skupnem političnem izbruhu »demokratske leve in »nacionalne fronte«, ki sta priegnili v borbo mladeniče, može in starce.

Iskrenost, poštenje, resnica

Letak začenja z besedami: »Že dolgo smo vedeli, da del katoliškega dijaštva ne sodeluje iskreno pri Narodnem akademskem bloku, ki je predpostavljaj iskrenost, poštenje in resnico.« Res, Narodni akademski blok je predpostavljaj iskrenost, poštenje in resnico. Kar se iskrenosti tiče, prosimo vse tiste, ki jim je dostopna liberalno-unitaristična »Naša misel«, ki jo izdajajo krogi okrog JNAD »Jugoslavije«, naj si ogledajo številko z dne 16. marca 1939. Tam boste našli na prvi strani znano slovesno izjavo vseh akademikov, da se v interesu narodne solidarnosti odreka vsem medsebojnim trenjem, ki jo je podpisala tudi JNAD Jugoslavija. Če pa pogledate na zadnjo stran njihovega lista, boste videli celo vrsto besnih izpadov proti »Straži« in katoliškim akademikom povsem v slogu JNS. Brez dvoma je to po »nacionalni« morali v skladu z iskrenostjo, poštenjem in resnico! Če ne bi vedeli, da odlaga mlada JNS tja vse, kar bi jo drugje utegnilo blamirati, bi se čudili. Levičarji in liberalci so tudi še v nekaj drugih primerih pokazali svojo iskrenost, pa tudi poštenje, ko so s svetohlinskih obrazom protestirali proti očitkam, da vodijo samostojne akcije, ki so proti dogovoru.

Diktat

Letak nadalje očita katoliškim akademikom, da so nekaj časa usmerjali blok po načrtih, ki so jim jih diktirali ljudje, ki niso člani akademske skupnosti. Ne da bi na taka podtikanja odgovarjali, si dovoljujemo samo vprašati, kako dolgo bo še član akademske skupnosti gospod Vekoslav Iskra in njegovi inspiratorji.

Cesarsko-kraljevi

»Z izjavo v »Slovincu« so potrdili, da so ostanek mentalitete, ki je Slovence stoletja

Občni zbor AK „Straže“

5. maja je imel občni zbor akademski klub Straža. Občni zbor je soglasno odobril delo dosedanjega upravnega odbora in mu dal razrešnico. Za novega predsednika je bil izvoljen tov. Skamljič Joško, cand. iur. Ob tej priliki je dosedanji predsednik kluba tov. Leskovar Ludvik, cand. iur. podal oris klubovega dela v preteklem letu, ki ga objavljamo v izviru.

Sele drugi odbor našega kluba podaja danes obračun svojega dela. Po dveh letih delovanja kluba Straže, pa lahko danes ugotovimo, da je v tej sorazmerno tako kratki dobi, vendar le storjen korak naprej k uresničenju velikega stražarskega programa. Čakajo pa nas še večji napor.

Na svoj prapor je zapisala Straža z jasno besedo: Stražarji hočemo biti dejavni katoliški akademiki, ki naj širijo idejo Kristusa Kralja na slovenski univerzi in v javnem življenju. — Z isto jasnostjo izpovedujemo svojo veliko in neomajno ljubezen slovenski zemlji, naši državi in njeni krščanski tradiciji. Borbo slovenskega ljudstva za priznanje njegovih osnovnih narodnih pravic, smatramo stražarji

zadrževala pod c. kr. jarmom.« Tako gospodje, zdaj smo pa tam!

Kdo je ostanek c. kr. mentalitete? Letak trdi, da smo to kat. akademiki. Prav tako pavšalno ugotovitev bi lahko mi izrekli o slovenskih liberalcih, vendar si zaradi verodostojnosti raje oglejmo nekoliko zgodovino.

Kdo je leta 1896. sklenil v kranjskem deželnem zboru pogodbo z nemškimi veleposestniki? Slovenstvo je bilo takrat še vse bolj v neposredni nevarnosti kot je danes, kljub temu je Tavčar javno izpovedal motiv tega izdajstva: »Klerikalci so postavljeni na suho in s tem se klerikalni stranki naklada post, ki bo trajal dalje kot 40 dni.«

L. 1901 so naši liberalni odpadniki svojo pogodbo z nemškimi veleposestniki v kranjskem deželnem zboru piseno obnovili. Pogodba določa, da se obe stranki zavezuje izvajati svobodomiselnost načela in zblíževanje obeh narodnosti zaradi onemogočenja klerikalne zmage v dež. zboru. Pogodba je določala sodelovanje na vseh področjih.

In Tavčar je brez sramu izjavil: »Nemško-slovenska zveza je bila najbolj modra politična zveza od 1894—1904.«

Potem bi si dovolili še nekoliko povprašati gospode, ki so izdali letak, kdo se je celo na ogroženem Štajerskem od leta 1912 naprej in na Goriškem leta 1907 začel pri volitvah vezati z nemčurji in italijanaši.

Od takrat so se razmere mnogo spremenile, le liberalci so ostali to, kar so bili. »Naša misel« je dne 20. aprila zapisala, da hoče nacionalna mladina ostati vredna naslednica svojih predhodnikov. V resničnost tega dejstva ne dvomimo, saj vidimo, da skušajo liberalni krogi tudi v teh resnih časih zločinsko izrabiti domoljubna stremjenja mnogih, za svojo ozko strankarsko, v bistvu vedno protinarodno politiko. Vemo, da je tudi na oni strani mnogo mladih, idealno mislečih ljudi; njihova krivda je v tem, da slepo slede vodstvu, o katerem smo zapisali gornje besede.

Kaj se bomo morali učiti iz tega?

Iz vsega tega bomo morali posneti nauk, ki bo merodajen za vse čase za naše razmerje do naših nasprotnikov. Ta nauk se glasi:

1. Jabolko ne pade daleč od drevesa.
2. Pomni, da se najdejo med Slovenci ljudje, ki hočejo tudi najtežje trenutke našega naroda izrabiti v svoje ozke politične namene.

Narodnoobrambno delo je nad vse potrebno, je imperativ našega časa; slovenska katoliška mladina ga bo z veseljem vzela na svoje rame.

za svojo borbo. Novodobnim zmotam, bodisi da jim stoji na čelu Marks ali Hitler ali Tyrš velja naša borba.

Brez strahu in oklevanja nosimo stražarji ta prapor in dostikrat je bilo težko priboriti temu praporu svoje častno mesto na naši univerzi.

Vse te misli smo imeli pred očmi ko smo sestavljali program za delo v letošnji poslovni dobi. Kot četa katol. slovenskih akademikov smo vedno znova ubujali v sebi globoko vero v stoletne vrednote našega naroda, zato smo na vsakotedenskih skupnih sestankih proučevali vse probleme, ki pretresavajo našo dobo, posebno pa dušo slovenskega naroda. Praktično smo na teh sestankih spoznavali kulturne in socialnopolitične smeri našega časa, gospodarske probleme našega naroda in naše države, na teh sestankih smo si skušali krečiti in plemeniti svoj značaj.

V vsej poslovni dobi od lanskega maja smo imeli 31 rednih petkovih sestankov, na katerih so deloma predavali priznani strokovnjaki iz našega javnega življenja. Člani so se teh rednih sestankov obvezno udeleževali.

V okviru AK Straže je delovalo letos pet krožkov: socialni, družabni, literarni, nemški in francoski.

V brazdi našega duhovnega oblikovanja so globoko zarezale naše mesečne adoracije pred Najsvetejšim v stolnici. Za Vse svete smo imeli dvodnevno rekolekcijo. Na dan Vseh vernih duš smo priredili na grobu narodnega mučenca in našega tovariša Rud. Dolinarja kratko in prisrčno spominsko svečanost. Namesto venca smo poklonili 200 din za njegov spomenik.

Ob priliki smrti velikega papeža Pija XI. smo imeli v Straži spominski nagovor z molitvijo. Nameravali smo tudi prirediti tedenski tečaj, ki bi obravnaval vse velike ideje pokojnega papeža, pa je AZ priredila omenjeni tečaj za vse akademike.

Meseca marca smo imeli še rekolekcijo za tiste, kateri niso opravili duhovnih vaj v novembru. Ob tej priliki so bili tudi nekateri novinci sprejeti za redne člane.

Dne 16. III. t. l. so ob priliki priključitve bratske Češke k Veliki Nemčiji vsa akademska kulturna društva slovenske univerze podpisala znani proglas, v katerem se odpovedujejo različnim svetovnonazornim trenjem, zaradi zunanjepolitične napetosti in nevarnosti.

Toda kakor je vam še vsem znano, je kmalu nato prišlo zopet do starih in neizbežnih političnih izigravanj — ki so privedle do naše današnje izjave v časopisu — in s tem do poloma bloka!

Omeniti moram še naše sodelovanje v centrali vseh slovenskih katoliških dijaških in akademskih organizacij SDZ, kateri so bili naši člani vedno v veliki meri na razpolago, bodisi kot predavatelji na srednješolskih sestankih, bodisi kot organizatorji njenega dela, doma in v inozemstvu.

Stražarji se zavedamo velike važnosti, ki ga ima za katoliški pokret glasilo »Straža v viharju«, zato smo vedno radi storili kaj v njegov procvit in napredek.

Vemo, dosti je še trdega, okornega in neizgrajenega med nami, dosti je še hrapavosti in nepravilnosti, vse premalo še nesebičnosti in požrtvovalnosti — toda vsi pogoji so dani za nov, velik in mogočen katoliški polet mlade slovenske generacije.

Vsak član stražarske skupnosti pa je čutil, da je dobro biti med tovariši, ki imajo eno misel in eno srce.

Zakaj je Katoliška akcija potrebna?

Manjka nam dobro organizirana krščanska družba tako v mednarodnem oziru kakor pri posameznih narodih, ki bi mogla kot sklenjena skupnost prevevati vse javno življenje in se postaviti v bran navalu novega poganstva, ki okužuje vse stanice moderne družbe in države. Človek hoče iz lastne krvi in moči ustvarjati vse vrednote in postaviti namesto Boga državo, narod, raso, Boga kot nadnaravno bitnost, ki suvereno vlada svet, pa zanika prav tako proglašanje Cerkev kot zgolj človeško politično ustanovo.

Katoliki morajo proti temu novemu poganstvu postaviti stanovsko organizirano krščansko družbo, ki ima na svojem področju lastno miselnost, lastno organizacijo. Borbo proti razkristjanjenju vsega življenja in novemu poganstvu, proti brezbožništvu morajo voditi le stanovske organizacije pod vodstvom katoliških laikov, ker samo oni so v stalnem stiku s svojim laičkim okoljem. Da mora biti ta obramba organizirana in se vršiti po organiziranih četah, je jasno. Prav to je naloga Katoliške akcije; zato je papež Pij XI. tako poudarjal potrebo, zakonitost in nenadomestljivost Katoliške akcije.

Poravnajte naročnino!

Književnost

Trije, ki so bežali

Tistega večera — bil je junijski in soparen — sta Globočnikov Martin in Bregarjev Lojze čakala na Janeza, da se navečerja. Pri Jurčkovih je vedno bolj pozno večerja, to sta vedela, zato sta legla pod češpljo in hladila svoje bolhe, kakor sta navadno dejala.

»Šele večerjat so se spravili,« je rekel Lojze, ker je slišal ropotanje žlic. Medtem sta dobro pretipala Jurčkove, zlasti mlado, ki ji ni manjkalo ničesar slabega, dobrega pa veliko.

Janez je počasi prilezel in se varno, po vseh štirih spustil na travo. Ej! Zdaj so pravi skupaj! Pa se še nič ne smejejo. Zdaj so kakor utrjeni od celodnevnega smejanja, od postopanja, od vročine, ki ji ni moči uiti. Počasi kakor Lahove stope udarjajo na uho važne Janezove besede o Klančarjevi Lojzi, ki je spekla novo ljubezen z, oh! (tu se mu kar ustavi) z Jožetom, tistim... Vsi se zasmeyejo, seveda Jožetu, da bodo imeli zopet kaj dela z njim.

In so jim tekale dnevne povesti, zavite v okusne kolobarje, ki so se jim tudi tako razvijale. Ura je šla hitro, kajti dan je dolg in človeku je do spanca. Ali naši fantje še niso bili zreli za spat. Kako neki? Ali niso stradelni ves dan tekali sem in tja, se parili na soncu pri mrvici in seveda zjutraj kosili, ko so naši fantje še spali. »Zato imaš pa grunt,« je vedno rekel Janez, kadar ni hotel prijetei za delo. Martin pa se je bal, da bi ne bil vedno še bolj lačen, če bi garal. Komaj so se sešli, jih je smeh napenjal do utrujenosti.

Bilo je pozno, ko je Martin opazil na zahodu, za farno cerkvijo, steno oblakov, črnih, kakor da nekaj nosijo. Bilo jim je prav, da bo dež, da se bo malo shladilo. Dvignili so se. Utrujeni stradelni so že trdno spali. Samo tega so čakali. V nekaj skokih in so bili pri češnji. Veje so bile lepo razrasle, da so bili hitro na najboljših vrhovih. Prislunili so — bilo je vse mirno.

Tako. Sprva so hiteli, kakor da bi jim zmanjkovalo. Niso spregovorili; slišati je bilo šelestenje po perju in cmokanje. Prišlo pa je Janezu na misel, da bi ne bilo napak založiti se za naslednji dan.

»Ti, še v klobuk jih bom nabral,« je rekel Martinu, ki je bil blizu njegovega vrha.

»Ha! Požeruh! Kaj bo rekel Francelj?«

No, obema so se zdele Janezove besede pametne. Uredila sta si predpasnika, da sta veliko držala. Postali so skoraj živahni, kajti čutili so se povsem varne. Ubogega Francelja — češnja je bila njegova — so obrali do kosti. A bil je to priden človek, pa suh, da ga je bila sama kost in koža in še majhen je bil po vrhu.

»Vidiš,« je rekel Martin na pol šepetaje, »če hočeš videti neumnega človeka, kar Francelja pogledaj. Da bi jaz toliko delal in tako jedel...«

»Poglej Duheljna,« je razložil Lojze, ki je komaj prišel do besede med zobanjem, »še vso starino ima celo. Še enkrat ni letos sklepal kose.«

»Kaj je danes delal?« je vprašal Janez.

Res, ta Duhelj! Kaj neki bi delal? Tega ni treba vprašati. Važneje je, kako je dan preživel. Saj to je bil moč, grunt je imel, ki ni bil hudoben, pa tih in nikomur v napoto. Zato so mu rekli Duhelj, ali tudi Tempelj Duh, kakor se je sam navadil kleti. Njegovo domače ime pa je čisto odgovarjalo duševnim in vsem stranem: Cincar. Ali bi šel danes kositi ali ne? Bi. Pogledal je koso. Pa jutri je še en dan, je zamahnil z roko. Rajši kravo spustim na starino pa mi še delo opravi. Kadar se je spomnil, da bo morala tudi pozimi jesti, si je takoj dejal, da to še ne bo kmalu. Če je le zamahnil svojo znano kosico na ramo, se postavil sredi doline, kjer je bila trava največja, da bi katero ukosil, ni vedel kje in kako začeti. Ali bo mahnil ali ne, so se spra-

ševali ljudje, ki so ga gledali. Podnevi so ga vedno videli na vrtu v senci. Kaj bi pa delal? Saj je večkrat še k južini pozabil. Tako se je po cele junijske dneve boril z vročino pod starim orehom. Zakaj zemlja pod njim kakor on sam sta bila vselej potna.

»Kaj pa je delal danes?«

»Kravo je pasel tamle pod orehom. Ves dan se ni ganil.«

»In Lojzka?« To je bila njegova žena.

»Ob enajstih sem jo videl,« je pravil Janez, »da je šla s košem...« — Zaletelo se mu je, da sta se mu oba zasmejala. — »Francelj nove kokoši je nagnala, ki so razkopavale po sejantju pri kozolcu, in se je brž domislila: Ti, daj no samo ležat. Takoj na kokoši pazi!«

Tedaj se je zgodilo, da je napravilo vrre... po perju in po tleh. Široko so se zasmekali, potem naglo utihnili. Od Zaloga je bilo čuti odmeve smeha. Janezu, ki se mu je to pone srečilo, ker je bil neroden fant, ni kazalo drugega, ko da je šel po klobuk in znova nabiral.

Postali so dokaj živahni in polagoma obrali vso vas še dokaj previdno. Ni jim šlo iz glave, da je Duhelj Ocvirk danes pasel kokoši. Kakor izkušeni očetje so govorili o njegovem gruntu.

Da je mogel stari Ocvirk roditi takega Duheljna! Kakšna razlika, so govorili. Ej, stari Ocvirk je bil moč. Njegov grunt je bil največji. Ob tem času, ko Duheljnova mrva čaka kosca, je stari oče že opravil z njo. Bil je priden. Vse leto je imel dela s starino. Jeseni je klesil grmovje in gnojil, spomladi je vlačil, poleti kosil. Že ob treh zjutraj je vstajal in kosil do devetih in enajstih. V vročini je skakal in obiral krtine, da človek, ki je šel mimo, ni vedel, ali bi se mu smejal ali bi mu rekel, naj neha. Pa ne sam. Žena je pri njem trpela. Kajpak ji je znal ukazovati. Iz doline so dobivali vodo. Nekega jutra, ko še ni bilo zajtrka, je stopil na vrt in zaklical ženi. Ta je pravkar dospela iz doline z brento vode na hrbtu. Stari je bil jezen in ji zlil vodo.

Naši fantje, ki so si predstavljali Ocvirka, so se ob tem naravnost zakrohotali, a preglasno, da so naglo utihnili kakor prestrašeni, in smeh je požrla noč. Janez je bil mnenja, da bi šli.

»Glejta, glejta, kako se oblačil! To bo še lilo.«

Res so se na zahodu dvigali črni, debeli oblaki. Ali predpasniki veliko drže, vsak večer ni prilike in tako prijetno je. In niso še šli.

Pri Sv. Petru je bila ura: ena, dve... enajst. Kaj, jutri bo nedelja!

Znova so prešli na starega Ocvirka in ga naravnost drli. Vse njegovo pijančevanje — pil je redko in le svojega, a takrat pošteno — skopost, božabuljenje, kakor so imenovali njegovo delo, in vse ostale lastnosti, ki so bile samo družini odkrite, so obdelovali kar moči robato.

Tako so še rekli, da je tudi zanj prišla zadnja ura in so ga odnesli k Sv. Petru v dolino. Ali revež niti po smrti ni imel miru. Pravili so, da so ga videli, kako je opravljal delo v vinogradu in da ga je vsak po videnju tudi z mislijo pustil pri miru.

»Kaj praviš, Martin,« je vprašal Lojze čisto počasi, »ali verjameš Globokarju, da ga je videl na starini?«

»Seveda, Globokar je star in je že marsikaj skusil. Lepega večera pa pove — ves bled je prišel od zone — da ga je videl. Za božjo voljo! Koga? Koga? Ocvirka... Na starini je bil in kosil. Videl sem ga sključenega, s klobukom nazaj in postrani. Kakor živ, je pravil.«

Na starini ga je videl. Prav na teje starini, ki se pogreza od dolenje strani češnje globoko, globoko v temo. Gledali so tja doli in niso ničesar videli. Bila je neizmerna, globoka tema, ki je napolnjevala vso dolino do češnje. Tam na strani pod kozolcem, na stezi, se jim je zdelo, da ga vidijo, s koso, s klobukom postrani, kakor fanta. Molčali so. Pa se je zasmejal Janez in so še marsikaj povedali, kar je bilo lažljivo in za pokojnega Ocvirka žaljivo. Vendar, pred njimi je bila črna glo-

boka dolina in je segla do njih. Janezov glas je samcat rezal tišino in se slednjič zavedel. Češnja je bila mirna kakor bi bila sama. Že so se zganili, da bi šli. Pa je privrel rahel, topel veter od zahoda izpod oblakov in zamajal listje na češnji, da je vztrepetalo. V oblakih se je zablistalo in čez dolgo je zamolklo zagrmelo kakor kje daleč za hribi. Zapele so smreke v Ponikvah in zašumeli so hrasti v Lukovku. Blíže je prihajal veter, razmajal buke v Ocvirkovi dolini in zganil češnjo, najprej rahlo, potem močnejše, da so se zašibili vrhovi. Zablistalo se je svetlo in potem grmelo vedno močnejše in vedno bliže. Niso se ganili, zakaj Ocvirk jim je bil blizu, v temi na starini. In bliskalo se je, da so se razložili v vrhovih. Tedaj je na poti, tik pod češnjo, nekaj nerazločno zaropotalo. Kakor bi človek zadel ob kamen. Ne, to ni bil človek. Kdo bi zdaj potoval? Veter pa je naraščal, da je bil ves svet, ki se je odpiral proti zahodu, poln, da se je dotaknil vsakega drevesa. Tedaj je bogve kaj ne daleč od češnje zašumelo v grmovju, drugače kakor od vetra in potem močnejše, da je počilo. Ves prostor okrog češnje je napolnila tesnoba kot gosta črna megla. Le veter je sekal to meglo, da so gozdovi hrumeli, da so vrhovi pokali. Češnja se je klanjala, a trije na treh vrhovih so se zibali in se krepko držali. Da bi šli? Kakor temna sovražna skrivnost je stražila pod češnjo gosta noč in se širila tja doli čez pot, se združila z maso, ki je napolnjevala dolino, potem se skrčila in se dvignila do vej. Grmenje je naraščalo in se bližalo. Zablistalo se je, da je za trenutek nastal dan. Tam na starini so videli leščevje, tepke in jablane, ki so se klanjale v vetru. Nenadoma je vpadel s strani, s hriba silen veter v dolino, da je dvignil vso gosto temo. Ta pa se je širila na vse strani, do češnje. V valovanju teme so videli starega, gotovo je bil on, da se je oziral kakor pred nevihto. Koso je držal v roki in ni vedel kam. Snel si je klobuk in ga je pokrila tema. Veter pa je še naprej divjal nad gozdovi, se zaganjal v češnjo, da so ječali vrhovi. Bliskanje in grmenje se je zgoščevalo. Grmovje na starini je pokalo in od fare je s treski prihajalo peketanje konj. Kako? Kdo bi zdaj vozil? A peketanje je naraščalo in se bližalo, že je bilo pri Lukovku v dolini. Vedno razločnejše je bilo in se bližalo proti vasi. Zablistalo se je in na strmini med grmovjem so galopirale ogromne živali, konji, bilo jih je sto. Po njih so padale velike vijugaste in temne sence vejevja. Vse je objela tema in peketanje se je oddaljilo. Naglo, z vetrom se je znova približalo čisto do tepk in se pogreznilo v dolino. A temna, gosta noč v dolini se je mešala. Nov veter je prihajal in so hrumeli gozdovi in hreščali vrhovi. Z njim pa peketanje — vedno bliže. Že je bilo v dolini in se vzpenjalo po strmini. Prvi piš je zgrabil češnjeve vrhove, dolina se je razširila do vej.

Tedaj, dvakrat je zahreščalo, trikrat padlo. Vsak na svoj dom. Janez naravnost na pod. Z obrazom je padel v mrvo in vrata so se za njim sama zapirala. Okrog njega je bilo vse prazno, široko in kakor brez strehe. Peketanje se je bližalo, že je bilo na vrtu, pri podu, na strehi. Veter je razmetaval mrvo, kakor bi šlo vse proti njemu, in streha je pokala pod zamolklimi udarci kopit. Grmenje in hrumenje dežja se je mešalo z bliski. Kakor da bo streha padla nanj! Nič se ni ozrl. Planil je s poda naravnost v hišo — niti vrat ni utegnil zapreti — in legel na klop k peči.

Naslednjega dne so se naši fantje kaj zanimivo gledali. Francelj je navsezgodaj stal pod češnjo in se zadovoljno hihital. Prejšnji večer je pospravjal vozove pred dežjem. Slišal je, da je bil nekdo na češnji. V grmu si je urezal palico, a je ni utegnil rabiti. Poklical je Duheljna, ko je vprav spustil kravo iz hleva, naj pride. Sam ne more vsega. En klobuk in dva predpasnika češenj po tleh, to ni lahko. Še zaspanemu Duhelju so se raztegnila usta, potem se je prijel za trebuh in sedel na hlood.

J. M. (»4000«)